

GIDA FİYATI FRENLENDİĞİNDE ENFLASYON DA İNECEK

Gıda fiyatlarındaki artış normale dönerse, aylık enflasyon rakamları daha makul seviyelere inecek. Çözüm için uzun vadeli politikaların geliştirilmesi şart. Üretici fiyat endeksindeki aylık değişim oranının yüzde 0,66'ya düşmesi de enflasyonun gerileyeceğine dair umut veriyor

Ane harcama grupları	Araştırma grubunun yıllık değişim oranı (%)	Araştırma grubunun yıllık değişim oranı (%)
TÜFE	2,24	47,09
Gıda ve alkolsüz içecekler	1,23	11,39
Araştırma grubunun yıllık değişim oranı (%)	0,90	1,82
Alkolsüz içecekler	-0,62	3,30
Alkolsüz içecekler	2,40	3,30
Alkolsüz içecekler	0,21	3,30
Alkolsüz içecekler	0,10	1,84
Alkolsüz içecekler	0,08	4,70
Alkolsüz içecekler	0,08	1,78
Alkolsüz içecekler	0,00	1,50
Alkolsüz içecekler	0,07	-4,89
Alkolsüz içecekler	0,06	1,80

Kaynak: IMF

Nurullah GÜR

Ekonomik perspektif

nurullah.gur@sabah.com.tr

Kasım enflasyonu, yorumlaması ilginç bir tabloya koydu. Enflasyon verisi bazı yönleriyle belirsizlik taşıyor olsa da bazı detaylar deflasyonun geleceği konusunda umut vaat ediyor. Aylık bazda rakamlar değerlendirdiğimizde, karşımıza bir kez daha yüksek bir enflasyon oranı çıkıyor. Piyasalar kasım enflasyonunun aylık yüzde 1,9 geleceğini tahmin ediyordu. Gerçekleşen değer ise yüzde 2,44 oldu. Aylık rakamların beklenenden yüksek çıkmaya devam etmesi, yıllık enflasyondaki düşüşü yavaşlatıyor.

Kasımda yıllık enflasyon 1,49 puanlık gerilemeyle yüzde 47,09'a indi. Yıllık enflasyonun yüzde 75'ten yüzde 50'nin altına gerilemesi 4 ay sürmüştü. TÜFE'deki yıllık değişim, son üç aydır ise yüzde 45'in altına inemedi.

Gıda fiyatları, aylık enflasyonun yüksek gelmesine neden olan temel unsur oldu. Yüzde 2,24'lük aylık enflasyonun 1,23 puanı gıda ve alkolsüz içeceklerden geldi. Merkez Bankası, son açıklamalarında geçici arz koşulları nedeniyle işlenmemiş gıda ürünlerinin fiyatlarının bir süre yüksek seyredeceğini, ancak bu durumun geçici bir etki oluşturacağını ifade etmişti. Dolayısıyla, son rakamların Merkez Bankası

açısından sürpriz olmadığını söyleyebiliriz.

Gıda fiyatlarındaki artış normale dönerse, aylık enflasyon rakamları daha makul seviyelere inecek. Ama sorun şu ki, gıda fiyatlarında bir türlü normal yakalayamıyoruz. Gıda enflasyonunda sürekli arz şoklarından dert yaniyoruz; çözüme yönelik uzun vadeli politikalar geliştirip, bunları hayata geçirme noktasında ise geç kalıyoruz.

ENFLASYON VERİSİNİN OLUMLU TARAF LARI

Gelelim enflasyon verisinin geleceğe yönelik umut vaat eden taraflarına. Mevsimlik ürünler hariç TÜFE ve çekirdek enflasyondaki artış oranları yüzde 1,50'li seviyelere gerilemiş durumda. Bu veriler, yeni bir şok yaşanmadığı takdirde, ana (manşet) enflasyon oranının da bu seviyelere gerilebileceğini işaret ediyor. Aylık tüketici enflasyonu oranını istikrarlı bir şekilde önce yüzde 1,5'e, ardından yüzde 1'in altına çekebilirsek, yıllık enflasyonda hedeflediğimiz seviyelere ancak o zaman ulaşabiliriz.

Yurtiçi üretici fiyat endeksindeki aylık değişim oranının, yüzde 0,66 gibi oldukça düşük bir seviyeye gerilemiş

olması bir başka pozitif gelişme. Zira üretici enflasyonundaki gelişmeler, tüketici enflasyonunun gelecek seyrine yönelik ipuçları verir.

Merkez Bankası'nın çok sık dert yandığı hizmet enflasyonundaki katılgın da hafif yumuşadığını görüyoruz. Lokanta-oteller, haberleşme, ulaştırma, eğitim gibi temel hizmet gruplarında aylık fiyat değişim oranları, manşet enflasyonun altında gerçekleşti. Ama hâlâ hizmet fiyatları çok yüksek ve büyük değişiklikler gösteriyor.

Bu ay rakamlar iyi geldi. Birkaç ay daha bu eğilim devam ederse, ancak o zaman hizmet enflasyonundaki katılgın gerçekten kırıldığından söz edebiliriz.

Gözler Merkez Bankası'nda

Kasım enflasyonuna ilişkin ortaya çıkan bu tablonun ardından, Merkez Bankası'nın bu ayki toplantısında alacağı faiz kararı büyük bir merakla bekleniyor. Merkez Bankası son toplantısında faiz indirimlerinin başlayabileceğine dair örtük mesajlar vermişti. Kasım ayı enflasyonu verileri, hem faiz indirimine karşı hem de faiz indirimini destekleyici yönde doneler sunuyor. Bu yüzden her iki ihtimal de masada diyebiliriz. Eğer Merkez Bankası aylık tüketici enflasyonundaki gelişmelere odaklanarak bir karar verecek olursa, bu toplantıyı da pas geçebilir. Toplantı tarihine kadar yeni asgari ücret seviyesinin henüz belirlenmeyecek olması da faiz sabit bırakma kararı için ilave bir neden oluşturabilir.

Öte yandan, aylık enflasyonun yüksek çıkmasına neden olan gıda enflasyonu konusunda Merkez Bankası'nın gelecek aylara yönelik daha iyimser bir beklenti içinde olması ve çekirdek enflasyon ile üretici enflasyonun tatmin edici seviyelere gerilemesi, faiz indirimi ihtimalini destekliyor.

Sanayi sektöründe kıpırdanma emareleri

Sanayi sektörü 2024'e güçlü bir giriş yaptıktan sonra yılın ikinci ve üçüncü çeyreğinde daralma yaşamıştı. Yılın son çeyreğine ilişkin öncü göstergeler, sanayi sektörünün kendine gelmeye çalıştığını gösteriyor. İSO'nun açıkladığı İmalat Sanayi PMI verisi, ekim ayından sonra kasım da

da artış kaydetti. Endeks değeri, halen eşik değerinin altında olsa da son iki ayda 4 puan yükselmeyi başardı. Yeni siparişler ve üretimdeki düşüş kasım ayında hız keserken, istihdam dokuz ay sonra yeniden artışı geçti. MÜSİAD'ın açıkladığı SAMEKS de sanayideki kıpırdanma emarelerini teyit ediyor. Kasım ayı SAMEKS sonuçlarına göre, hizmet sektörü 1,6 puan düşüşle 46,9 puana gerilerken, sanayi endeksi 3,4 puan artışla 49,4'e yükseldi. Hem enflasyonu düşürmek hem de daha hızlı büyüyecek için sanayi sektörüne ihtiyacımız var.

4

Spot

5 dakikada 1 hafta

► Kasım ayı **ISO PMI endeksi** önceki aya göre 2,5 puan artışla 48,3'e yükseldi. Bu sonuç, imalat **sanayiindeki** daralmanın devam etmekte birlikte son 6 ayın en hafif seviyede olduğunu gösteriyor.

► Son açıklanan Kasım verisine göre reel efektif döviz kuru önceki aya göre yüzde 3,4, önceki yıla göre yüzde 20,8 artarak 67,03 düzeyine çıktı.

Kasım enflasyonu sevindirmedi

Kasım'da TÜFE aylık bazda %2,24 ile piyasa beklentilerinin üzerinde arttı. Son 12 aylık enflasyon ise %47,09 ile Haziran 2023'ten bu yana en düşük seviyesine indi.

Aylık bazda en yüksek fiyat artışı

- Yüzde 5,1 ile gıda ve alkolsüz içecekler,
- Yüzde 2,88 ile eğlence ve kültür gruplarında;

Yıllık bazda en yüksek artış ise,

- Yüzde 92,5 ile eğitimde,
- Yüzde 74,45 ile konutta kaydedildi.

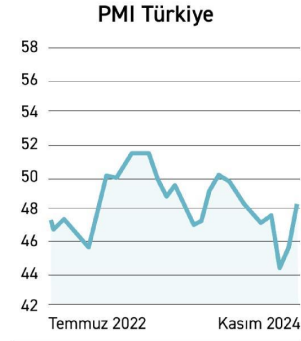
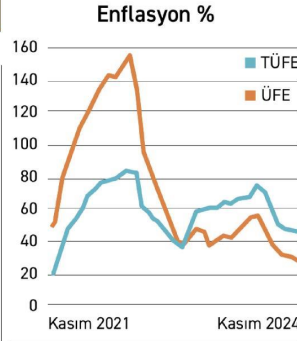
ÜFE ise Kasım'da aylık bazda yüzde 0,66, yıllık bazda yüzde 29,47 arttı. Bu Şubat 2021'den beri en düşük düzey.

TÜİK verilerine göre mevsimsellikten arındırılmış TÜFE Kasım'da aylık bazda %2,93 ile Temmuz'dan bu yana en hızlı artışını kaydetti.

Tüketici enflasyonu aylık bazda yüzde 2 altında gelmiş olsaydı, Aralık sonunda yapılacak PPK toplantısında faiz indirimi olasılığının çok yükseldiğini söylemek mümkün olabilirdi. Mevcut veri bu olasılığı azaltmış olsa da; halen PPK'dan küçük bir indirim gelme olasılığı var.

OECD raporu

OECD tarafından açıklanan son tahminlere göre, Türkiye için 2024 yılı ortalama TÜFE beklentisini %55,5'ten %58,3'e; büyüme tahmini yüzde 3,5'e yükseldi. 2025 yılı için ise TÜFE beklentisi 2 puan artışla yüzde %30,7'ye

çıkarıldı; büyüme tahmini ise %3,1'den %2,6'ya çekildi.

Reel kur endeksi

İhracat camiasından bazı yöneticilerin son dönemde sıklaştırdığı "kur aşırı değerli" çıkışları reel efektif kur endeksini daha anlamlı ve ilgi çekici hale getirdi. 2024'te TL'nin reel olarak değer kazandığı bir dönemi geride bırakıyoruz. Ancak uzun vadede incelendiğinde TL'nin reel olarak ciddi oranda değer kaybettiği görülüyor. 2011-2023 döneminde reel kur endeksi yüzde 40'a yakın düştü. Başka ifadeyle TL, bu uzun dönemde, büyük kısmı euro ve dolardan oluşan ticaret ortaklarının para birimlerine göre reel olarak yüzde 40 civarında düşmüş durumda.

Son açıklanan Kasım verisine göre reel efektif döviz kuru önceki aya göre yüzde 3,4, önceki yıla göre yüzde

20,8 artarak 67,03 düzeyine çıktı. Buna göre reel kur Şubat 2021'den sonraki değerli düzeyinde. Ancak uzun vadede TL'nin 2010'dan bu yana reel olarak değer kaybettiğini görüyoruz.

PMI endeksi yükseldi

Kasım ayı **ISO PMI endeksi** önceki aya göre 2,5 puan artışla 48,3'e yükseldi. Bu sonuç, imalat **sanayiindeki** daralmanın devam etmekte birlikte son 6 ayın en hafif seviyede olduğunu gösteriyor. Yeni siparişler endeksi, ihracat siparişlerinin güçlü desteğiyle 43,3'ten 46'ya çıktı. İstihdamın endeksi 9 ay aradan sonra artışa geçti. Firmaların nihai ürün fiyatlarındaki artışın son beş yılın en düşük hızında olması, dezenflasyon süreci açısından olumlu bir göstere.

• **DR. BADER ARSLAN**
-EKONOMİ Gazetesi yazarı

PARA | HABER

Tüketici enflasyonu Kasım'da yüzde 2.24 artarken, yıllık enflasyon yüzde 47.09'a geriledi. Aylık enflasyon beklentilerin üzerinde gerçekleşse de, piyasada TCMB'nin 26 Aralık'taki Para Politikası Kurulu toplantısında politika faizinde indirimde gideceği beklentisi korunuyor...

Piyasada faiz indirimi beklentisi korunuyor

YILLIK enflasyon Kasım'da son 17 ayın en düşük seviyesine gerilerken, beklentilerin bir miktar üzerinde gelen aylık enflasyon ise son beş ayın en düşüğü oldu. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre tüketici fiyat endeksi (TÜFE) 2024 Kasım'da aylık yüzde 2.24 artarken, yıllık enflasyon bir önceki aya göre 1.49 puan azalarak yüzde 47.09'a geriledi. Kasım ayı enflasyonunun temel belirleyicisi yüzde 5.10 artan gıda ve alkolsüz içecekler oldu. Gıda hariç aylık enflasyon yüzde 1.34 ile görülmeye değer bir görünüm arz etti. Sebze ön planda olmak üzere taze meyve ve sebze, gıda grubu fiyat artışını sürükleyen ana kalem olarak kayda girdi. Kasım ayı TÜFE artışının diğer belirleyicileri yüzde 2.40 artan konut ve yüzde 2.81 artan ev eşyası grubu oldu. Kasım ayı enflasyonuna, gıda ve alkolsüz içecekler grubundan 1.23 puan, konut grubundan 0.40 puan, ev eşyası grubundan ise 0.21 puan katkı geldi. Yıllık enflasyona en büyük etkiyi ise 11.99 puanla gıda ve alkolsüz içecekler, 10.37 puanla konut, 4.89 puanla lokanta ve oteller grupları yaptı. TÜİK verilerine göre Kasım'da mevsim etkisinden arındırılmış TÜFE göstergesi de bir önceki aya göre yüzde 2.93 arttı.

Yine TÜİK verilerine göre, yurtdışı üretici fiyat endeksi (Yİ-ÜFE) Kasım'da yüzde 0.66 artarken, yıllık enflasyon bir önceki aya göre 2.77 puan azalarak yüzde 29.47 olarak gerçekleşti.

Bu arada enflasyon verisinin detaylarına girmeden Türkiye'nin beş yıllık kredi risk priminin (CDS), Şubat 2020'den bu yana ilk kez 250 baz puanının altına gerilediğini hatırlatalım. Haftanın son işlem gününde (6 Aralık) Türkiye'nin beş yıllık CDS'i 249.8'e indi. Bu gelişmede, enflasyon mücadelesi kapsamında atılan adımların, uluslararası kuruluşların Türkiye'nin notuna ilişkin yaptığı iyileştirmelerin de etkisi olduğu ifade ediliyor.

HİZMET GRUBU AYLIK FİYAT ARTIŞI İLİMLİ

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın (TCMB) aylık fiyat gelişmeleri raporuna göre yıllık enflasyon gıdada daha belirgin

olmak üzere, gıda ve temel mal gruplarında yükseldi, diğer ana gruplarda ise geriledi. Detaylandırıldığında, Kasım'da temel mal grubunda fiyat artışı düşük seyirini korudu. İstisna olarak, aya özgü indirim dönemine rağmen beyaz eşya ve elektrikli ev aletlerindeki fiyat artışları güçlü seyretti. Hizmet grubu aylık fiyat artışı Kasım'da ılımlı seyretti. Bu gelişmede, dönemsel fiyatlamaya yapılan kalemlerde görece fiyat uyarlamasının büyük ölçüde tamamlanmasının yanı sıra talebe duyarlılığı görece yüksek olan hizmet kalemlerindeki olumlu görünüm etkili oldu. Kira artışı hizmet grubunda öne çıkmaya devam etse de sözleşme yenileme oranındaki mevsimsel düşüşün yanı sıra sözleşmelerdeki artış oranının güç kaybetmesiyle yavaşlama eğilimini korudu. Üretici fiyatları artışı Kasım'da önemli ölçüde zayıfladı, yıllık üretici enflasyonu gerileme eğilimini sürdürdü. Bu görünüm altında tüketici enflasyonu ana eğilimi yataya yakın seyir izledi.

SON 38 AYIN EN DÜŞÜĞÜ

TÜİK verilerine göre B endeksi (işlenmemiş gıda, enerji, alkollü içkiler ve tütün ile altın hariç TÜFE) Kasım'da yüzde 1.54 arttı. C endeksi (enerji, gıda, içecek, tütün, altın hariç TÜFE)

TÜFE Kasım'da aylık yüzde 2.24 arttı

TÜFE değişim oranları (%), Kasım 2024	Kas.24	Kas.23
Bir önceki aya göre değişim oranı	2,24	3,28
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oran	42,91	60,09
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı	47,09	61,98
12 aylık ortalamalara göre değişim oranı	60,45	53,40

Yİ-ÜFE Kasım'da aylık yüzde 0.66 arttı

Yİ-ÜFE değişim oranları (%), Kasım 2024	Kas.24	Kas.23
Bir önceki aya göre değişim oranı	0,66	2,81
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim or.	28,01	42,59
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı	29,47	42,25
12 aylık ortalamalara göre değişim oranı	42,60	53,15

Kaynak: TÜİK

Prof. Dr. Burak ARZOVA / Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi

“Aralık’ta faiz indirimine şaşırmam”

Kasım’da TÜFE’de yüzde 2.24’lük artış piyasa beklentisinin üzerinde gerçekleşse de, verinin alt başlıklarına bakıldığında olumlu gelişmeler var. TCMB’nin doğrudan müdahale edemediği alanlarda, örneğin işlenmemiş gıdada aylık bazda çok büyük bir yükseliş görülüyor. Bu zaten yapısal bir problem. TCMB bu duruma daha önce enflasyon raporunda, aylık fiyat gelişmeleri raporunda sıkça dikkat çekmişti. Diğeri ise kira konusu. Kira sorununun hemen çözülmesi söz konusu değil. Konut kiralalarında yüzde 25 sınırının kalkmasının ardından kira artış oranı enflasyona göre belirlenmeye devam ediyor.

Hali hazırda, tüm kira kontratları enflasyona göre yenilenmedi. Temmuz’a kadar devam edecek. Enflasyon düşmeye başladıkça, kira kontratlarındaki artış oranları da düşecek. Enflasyon verilerini diğer alt kalemlerle değerlendirdiğimizde, TCMB Aralık’ta faiz indirimi yapsa şaşırmam. TCMB, indirim için Ocak ayını da görmek isteyebilir.

ise Kasım’da yüzde 1.53 artış gösterdi. B ve C endeksleri bu düzeyi ile son 38 ayın en düşük seviyesini gördü. Kasım’da çekişken enflasyonun ana alt kalemlerinden temel mallar grubu fiyatları yüzde 1.44, hizmet grubu fiyatları yüzde 1.61 arttı. Hizmet enflasyonu bu düzeyi ile son 37 ayın en düşük seviyesini gördü.

Yıllık bazda bir önceki aya göre B endeksi 1.43 puan azalarak yüzde 45.68, C endeksi 0.62 puan azalarak yüzde 47.13 oldu.

Bu arada TCMB’den yeni normalleşme adımı geldi. TCMB’den yapılan açıklamaya göre açık piyasa, bankalararası para piyasası ve döviz piyasası işlemlerinde geçerli olan teminat iskonto oranları gözden geçirilerek, TÜFE’ye endeksli DİBS ve kira sertifikalarının iskonto oranının yüzde 80’den yüzde 30’a indirilmesine karar verildi.

FAİZ İNDİRİMİNE KAPI ARALIK

Enflasyon verisinin açıklanmasının ardından gözler 26 Aralık’taki Para Politikası Kurulu (PPK) toplantısına çevrildi. 3. Göz Danışmanlık CEO’su Hikmet Baydar, Kasım ayı TÜFE artışının yüzde 2.24 olduğuna dikkat çekerek, “Faiz indirimi için altyapı hazır, Aralık’ta TCMB 250 baz puana kadar faiz indirimi yapabilir” ifadesini kullandı. SAGAM Strateji Danışmanlık Kurucusu Ekonomist Murat Sağman ise Kasım ayı enflasyonu beklentilerin bir miktar üzerinde olsa da TCMB’nin Aralık’ta faiz indiriminin hala söz konusu olabileceğini vurgulayarak, “İndirim miktarı 100-200 baz puan arası olabilir. Yıl sonunu yüzde 46

Hikmet Baydar

cıvan bir enflasyonla kapatabiliriz” dedi.

Ahlatıcı Yatırım Genel Müdür Yardımcısı Yücel Tonguç Erbaş da yüzde 2.24 gelen Kasım ayı TÜFE’nin faiz indirimi beklentisini güçlendirdiğini kaydetti. Erbaş, ilk indirimde 250 baz puan ile başlanabileceğini kaydetti.

DIŞ TİCARET AÇIĞI YÜZDE 27 DARALDI

Geçen haftanın öne çıkan yurtiçi verilerinden biri de dış ticaret verileriydi. Türkiye’nin ihracatı Kasım’da geçen yılın aynı ayına göre yüzde 3.1 azalışla 22 milyar 291 milyon dolar, ithalatı yüzde 2.4 artışla 29 milyar 654 milyon dolar olurken, dış ticaret dengesi yüzde 23.3 artışla 7 milyar 363 milyon dolar açık verdi. Ticaret Bakanlığı’nın resmi olmayan verilerine göre Kasım’da ihracatın ithalatı karşılama oranı 4.2 puan azalışla yüzde 75.2, enerji ve altın verileri hariç tutulduğunda ise ihracatın ithalatı karşılama oranı 0.1 puan azalarak yüzde 94.8 olarak gerçekleşti.

Yılın 11 aylık döneminde ihracat yüzde 2.5 artışla 238.5 milyar dolar, ithalat yüzde 6.4 azalışla 311.7 milyar dolar düzeyinde gerçekleşirken, Ocak-Kasım döneminde dış ticaret dengesi yıllık yüzde 27 azalışla 73.2 milyar dolar açık verdi. Son 12 ay yıllıklandırılmış verilerle yıllık bazda ihracat yüzde 2.3 artışla 261.4 milyar dolar, ithalat yüzde 6.8 azalışla 340.8 milyar dolar, dış ticaret açığı yüzde 27.9 azalışla 79.3 milyar dolar oldu.

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TIM) verilerine göre, en fazla ihracat yapan sektörler arasında otomotiv 3 milyar 241.3 milyon

Hande ŞEKERCİ / İş Portföy Araştırma Müdürü/Ekonomist

“TCMB’nin temkinli bir gevşeme içinde olmasını bekliyoruz”

Kasım ayı enflasyonunda işlenmemiş gıda fiyatlarındaki yüksek seyir öne çıktı. Mevsimsellikten arındırılmış verilere göre aylık artışların Kasım’da manşet enflasyon, çekirdek göstergeler ve dayanıklı mallar sebebiyle temel malda hızlandığını görüyoruz. Bir süredir ana eğilimi takip edeceği konusunda piyasayı yönlendiren Merkez Bankası gıda dışı TÜFE’yi ön plana çıkarıyor. Hizmet enflasyonunda daha ılımlı bir seyir olsa da normal şartlarda ithalat fiyatları ve kur artışlarından etkilenen dayanıklı mallarda ana eğilimdeki bozulmanın, ileriye dönük beklentiler ve talep ile ilişkili olduğunu düşünüyoruz. Ayrıca ani hava olayları görülmemesine rağmen gıda enflasyonundaki yüksek seyrin de fiyatlama davranışlarının sorunlu olması ve yine beklentilerle ilgili olabileceğini, tüm bunların faiz indirimlerine gitmeye

hazırlanan Merkez Bankası’nın temkinli bir gevşeme davranışı içinde olmasını gerektirdiğini düşünüyoruz. 26 Aralık’ta TCMB’nin 100-150 baz puan ile sınırlı faiz indirimi yapması ihtimali bulunuyor. O döneme kadar Aralık ayı enflasyonu için fiyat toplama ve asgari ücret artışı da nispeten belli olacağından, indirimlere Aralık’ta mı Ocak’ta mı başlanacağı son dakikaya kadar belirsizliğini koruyabilir. Ocakta yıllık enflasyonun yüzde 42 civarına düşmesini, 2025 sonunda ise yüzde 28 olmasını bekliyoruz.

PARA | HABER

Seda YALÇINKAYA ÖZER / İntegral Yatırım Araştırma Müdürü

"Düzensiz bir indirim patikası görebiliriz"

Kasım enflasyon verisinin Aralık ayında sınırlı faiz indirimi açısından uyumlu bir veri olduğunu değerlendiriyoruz. Hem İstanbul enflasyonu hem de aylık manşet enflasyon detaylarında bir önceki aylara göre yaşanan geri çekilme TCMB'nin son karar metnindeki ifadelerle uyduğundan sembolik bir faiz indirimi Aralık ayında gelebilir. Ancak

2025 yılında açıklanan enflasyon eğilimine bağlı olarak düzensiz bir faiz indirim patikası görebiliriz. 2025 yılının özellikle ilk yarısında faiz indirimleri başlasa da sıkı politikanın süreceği görüşündeyiz.

dolarla Kasım'da da liderliğini sürdürdü. Otomotivi, 2 milyar 535 milyon dolarla kimya, 1 milyar 490 milyon dolarla hazır giyim ve konfeksiyon takip etti.

"TARİHİN İKİNCİ EN YÜKSEK KASIM AYI İHRACATI"

Kasım ayı dış ticaret verilerini Ankara'da TIM ile birlikte açıklayan Ticaret Bakanı Ömer Bolat, Kasım'da ihracatın geçen yılın aynı dönemine göre sınırlı bir gerilemeyle 22.3 milyar dolar düzeyinde gerçekleştiğini vurgulayarak, buna karşın söz konusu rakamın tarihin ikinci en yüksek Kasım ayı mal ihracatı olduğunu ifade etti. Bolat, Kasım ayında ihracatta yaşanan azalışın nedenlerini enerji ve altın ihracatındaki düşüş, paritedeki gerileme ve yeni bilgisayarlı transit sistemine geçiş süreci olarak açıkladı. Bolat, Kasım'da ithalatta yaşanan artışın daha çok altın, enerji ve demir-çelik ürünlerinden kaynaklandığını belirtti.

"TÜKETİM MALI İTHALATINDA TALEP DEVAM EDİYOR"

Dış ticaret verilerini değerlendiren Bursa Uludağ Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Filiz Eryılmaz, ihracatta yılın son çeyreğindeki zayıflığın en önemli sebebinin Avrupa'nın talebinin az olması, büyüme datalarının kötü gelmesi olarak açıkladı. İhracatta zayıflamanın nedenleri arasında Türk lirasındaki reel değerlenmeyi de eklemek gerektiğini söyleyen Eryılmaz, "Bu durum, özellikle tekstil gibi kura odaklı bazı sektörlerde ciddi baskı yaratıyor" dedi.

Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Burak Arzova ise, dış ticaret verilerinin ihracatçının yakınmakta ne kadar haklı olduğunu gösterdiği görüşünde. Son üç aydır toplam ithalat içinde tüketim malı ithalatının payının çok yüksek seyrettiğini dile getiren Arzova, "Tüketim malı ithalatında talep durmuş değil. Bu da temel olarak baktığımızda enerji ve altın hariç tuttuğumuz zaman bizi dış ticaret fazlası verme durumuna sokuyor. Bir taraftan da altını talep olarak kısıttığımız zaman bu sefer de mücevher ithalati artıyor. Dolayısıyla burada bir ters çelişki söz konusu. Burada ithalatın kompozisyonunun bozulduğunu söylemekte fayda var. Ülke ekonomisi yavaşladığı için cari fazla veriliyor. Özellikle ara malı ithalatındaki azalış dikkat çekici" dedi.

"HIZIMIZI KESEN ENGELLER KALDIRILMALI"

TİM Başkanı Mustafa Gültepe, 11 aylık ihracatta yüzde 2.5 artıda olduklarını, aslında 2024 için çok daha fazlasını arzu ettiklerini ifade etti. 2028 hedeflerine ulaşabilmek için ihracatın her yıl çift haneli büyümesi gerektiğini vurgulayan Gültepe, "Ancak Avrupa başta olmak üzere küresel pazarlarda talebin yavaş seyretmesi bu yıl bize olumsuz yansıdı. Ama asıl sorun rekabetçiliğimizi kaybetmemizden kaynaklandı. Eğer rekabetçiliğimizi koruyabilseydik bugün burada çok farklı rakamları konuşuyor olabilirdik. Biz 2025'te birlikte bu sorunların aşılacağını umut ediyoruz. Hızımızı kesen engeller kaldırılırsa önümüzdeki yıl 280 milyar dolarlık hedefe emin adımlarla koşabiliriz" dedi.

Gültepe, 2024 yılı için ihracat hedefinin 264 milyar dolar olduğunu hatırlatarak, "264 milyar dolar olmasa bile yılı yaklaşık bir rakamda tamamlayacağımıza inanıyorum" ifadelerini kullandı.

İSO TÜRKİYE İMALAT PMI KASIM'DA 48.3'E YÜKSELDİ

Ekonomik büyümenin öncü göstergesi olan imalat **sanayi** performansında referans kabul edilen **İstanbul Sanayi Odası (İSO) Türkiye İmalat PMI** (Satın Alma Yöneticileri Endeksi), Kasım'da bir önceki aya göre 2.5 puan yükselerek yüzde 48.3 oldu. Artış, talepteki sınırlı toparlanma belirtilerinden kaynaklandı. Eşik değer olan 50'nin üzerinde ölçülen tüm rakamların sektörde iyileşmeye işaret ettiği anket sonuçlarına göre, manşet PMI Kasım'da üst üste sekizinci ay eşik değer 50'nin altında kaldı. Üretimdeki daralma da Kasım'da belirgin şekilde yavaşladı. İstihdamın dokuz aylık daralmanın ardından yeniden artışa geçmesi, kasım anketinin en olumlu gelişmesi oldu.

Türkiye'nin Kasım ayı ihracatı 22.3 milyar dolar oldu

Dış ticaret verileri (Milyon dolar)			İhracat	İthalat	Dış ticaret dengesi	İhracatın ithalata karşılama oranı (%)
Kasım	2023		23.001	28.974	-5.973	79,4
	2024		22.291	29.654	-7.363	75,2
	Değ. (%)		-3,1	2,4	23,3	
Ocak-Kasım	2023		232.669	332.909	-100.240	69,9
	2024		238.486	311.703	-73.216	76,5
	Değ. (%)		2,5	-6,4	-27,0	
Son 12 ay yıllıklandırılmış	Aralık 2022-Kasım 2023		255.568	365.521	-109.953	69,9
	Aralık 2023-Kasım 2024		261.444	340.760	-79.316	76,7
	Değ. (%)		2,3	-6,8	-27,9	

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

İŞ DÜNYASINDAN

İş dünyasının gündemi enflasyon

2025 yılı için enflasyon beklentisi yüzde 17,5'ten yüzde 21'e çıkarıldı. Enflasyonda bu seviyelere halkın inanmadığını dile getiren iş dünyası temsilcileri, harcamalarla kamunun da üzerine düşeni yapmasını bekliyor. Bu mesajlar geçen hafta iki önemli toplantıda verildi. Sektörel Dernekler Federasyonu (SEDEFED) tarafından düzenlenen Rekabet Kongresi, 'Rekabet, Eğitim ve Teknoloji' ana temasıyla geçtiğimiz hafta gerçekleşti. Kongrede rekabetçilik kadar enflasyon beklentileri de konuşuldu. Kongre katılımcılarından TÜSIAD Başkanı Orhan Turan yaptığı konuşmada, Türkiye'nin yaklaşık 1,5 yıldan bu yana izlenen ekonomi politikaları neticesinde enflasyonla mücadele konusunda yol kat etmeye başladığını söyledi. Merkez Bankası'nın sıkı para politikasının devam ettirilmesiyle enflasyonun daha da düşeceğine dikkat çeken Turan, düşüş için öncelikle kamu harcamalarına işaret etti. Turan, "Para politikası ile elde edilebilecek başarının sınırları var. Bu nedenle, para politikasındaki sıkı duruşun, maliye politikası ile desteklenmesi gerekiyor. Özellikle kamu harcamalarının, enflasyonla mücadeleye destek vermesi gerektiğini

ve kayıtdışı ile daha güçlü mücadele edilmesi gerektiğini düşünüyoruz" dedi. Zirvede konuşan TÜRKONFED Başkanı Süleyman Sönmez de geleceğe yatırım yapan uzun vadeli stratejilere yönelmenin hayati önem taşıdığını bu açıdan da OVP'nin kritik bir rol oynadığını kaydetti. Yeni OVP'de enflasyon beklentilerinin yukarı yönlü güncellenmesinin, geçtiğimiz yılki tahminlerin fazla iyimser olduğunun bir göstergesi olduğunu dile getiren Sönmez, "Reel sektörün ve iş dünyasının temel beklentisi, daha gerçekçi, güven veren ve istikrarlı politikaların uygulanmasıdır. OVP'de 2024 için öngörülen yüzde 4'lük büyüme ve yüzde 17,5'lik enflasyon hedefleri, ne yazık ki halen iyimser bir tablo çiziyor. Geçtiğimiz günlerde Merkez Bankası'nın 2025 enflasyon tahminini yüzde 21'e yükseltmesi, bu durumun altını çizen önemli bir veri niteliğinde" dedi. Enflasyon konusu, İstanbul Sanayi Odası

(İSO) Meclisi'nin kasım ayı olağan toplantısında da gündemdedi. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) Başkanı Fatih Karahan'ın katıldığı toplantıda İstanbul Sanayi Odası Başkanı Erdal Bahçivan, toplumun düşük enflasyona inanmadığını söyledi. Bahçivan, düşük enflasyona güveni yeniden kazanmanın zorlu bir mücadeleyi gerektirdiğini belirtti.

Lojistikte rotayı Çin'e çevirdi

Türkiye'nin üç özel demiryolu tren işletmecisinden (DTİ) biri olan Pasifik Eurasia, rotayı Çin'e çevirdi. Türkiye'yi lojistik üs yapma hedefinde Orta

Koridor'a odaklanan şirket, Çin'de yaptığı son görüşmeler ve çerçeve sözleşmeler sayesinde büyük bir potansiyeli Türkiye'ye kaydırmayı hedefliyor. Pasifik Eurasia Yönetim Kurulu Başkanı F. Nusret Dur, "Ana hedefimizde Çin'den başlayıp Avrupa'ya kadar tek bir muhatap ile kapıdan kapıya bir teslim modeli geliştirerek bu koridorun etkinliği ve verimliliği artırmak var" diye konuşuyor. 2024'ü 50 milyon dolar bir ciroyla kapatmayı hedefleyen şirket, 2025 yılında ise cirosunu üçe katlamayı planlıyor. Bu hedefte hem yeni konjonktürel gelişmeler hem DTİ olarak yapılan yatırımlar hem terminal yatırımlarıyla elde edilecek gelirler önemli rol oynayacak. Ayrıca 2024 yılının

ocak ayında yeşil lojistik belgesini aldıklarını belirten Dur, "Bu belge karbon ayak izi konusu Avrupa taşımacılığında, özellikle ihracat yapan firmalarda 2026 yılı itibarıyla daha da önemli olacak. Vergi boyutunda da Avrupa'daki regülasyonlar karbon ayak izi azaltılmazsa ilave maliyetler getirecek" diyor. Çin'deki lojistik potansiyelinin önemine dikkat çeken Pasifik Eurasia Yönetim Kurulu Üyesi Erol Erkan ise Çin'den Avrupa'ya gidecek trenlerin dağıtım merkezinin İstanbul olması gerektiğini vurguluyor. Şangay İş Birliği Örgütü'nün yöneticileri ile görüşmelerin olumlu olduğunu belirten Erkan, "Pasifik'in TİTR (Hazar'ı geçen ülkeler birliği) üyeliğimiz, Azerbaycan'da, Gürcistan'da kurmuş olduğumuz şirketler ve partnerlik anlaşmaları ile yükü Çin sınırından alıp Avrupa'nın istediğimiz yerine ulaştıracağımızı anlattık" diyor.

Küresel fitness devi Türkiye'de üretim planlıyor

Dünyada fitness ve spor ekipmanları pazarı 5,5 milyar dolar seviyesinde. Bu pazarın 1,6 milyar dolar tutarındaki satışını Johnson Health Tech şirketi gerçekleştiriyor. Önümüzdeki yıl 50'nci yılını kutlayacak olan şirket, 2025 yılında 2 milyar dolarlık satış hedefliyor. 2021 yılından bu yana Türkiye'de de faaliyet gösteren şirket, bu yıl sonu yüzde 15 pazar payına ulaşmayı hedefliyor. Önümüzdeki yıl ise pazar paylarını yüzde 25'e çıkarmayı planladıklarını söyleyen Johnson Health Tech Türkiye Genel Müdürü Yakup Çam, "Pazarın Türkiye'deki hacmi ise 50 milyon dolar. Şirket olarak Türkiye'de ev tipi ürünlerde 'Horizon', ticari alanda da 'Matrix Fitness' ve 'Vision Fitness' markalarımızla varız" diyor. Son üç yılda yaptıkları marka

Yakup Çam

yatırımlarıyla, Türkiye pazarında her iki alanda da bilinirliklerini önemli oranda artırdıklarını ifade eden Çam, "Ancak döviz kurunun artması özellikle bizim gibi ithal ürünlerin ticaretini yapan firmalar için son derece zorlayıcı oluyor. Sektörde işini iyi bilen, teknik yeterliliğe sahip, donanımlı personel bulma konusunda da sıkıntılar var" diye anlatıyor. MacFit ile yaptıkları iş birliği ile piyasada agrasif büyüdüklerine de değinen Çam, "Yeni markalar ve yaptığımız yeni sözleşmelerle de bunu devam ettiriyoruz. 2030 yılı sonuna kadar her yıl ilave yüzde 20 büyümeyi hedefleyerek daha sonrasında Türkiye'de geniş kapsamlı yatırımlar planlıyoruz. Bunların arasında perakende mağazacılık ve üretim de olabilir" diye ekliyor.

"Üretimde ikinci, lezzette birinciyiz"

Girişimci Süleyman Sezer tarafından 1979 yılında Adana'nın Kozan ilçesinde temelleri atılan Anavarza Bal, bugün yıllık 3 bin tonluk üretimi ve 100'e yakın kalite testi yapabildiği AR-GE laboratuvarıyla, dünyada ilk 10 şirketten biri konumunda bulunuyor. Şirkette ikinci kuşağı temsil eden Anavarza Bal Genel Müdürü Can Sezer, Türkiye'nin yıllık 115 bin tonluk bal üretimi ile Çin'den sonra dünyada ikinci sırada

Can Sezer

yer aldığına işaret ederek, "Ancak yurt dışında aldığımız ödüllere bakıldığında, sektör olarak üretimde ikinci olsak da lezzette birinciyiz" diyor. Şirket olarak yüzde 24 ile pazarda ikinci sırada yer aldıklarını ve 2024'ü 375 milyon TL ciro ile kapatmaya hazırladıklarını dile getiren Can Sezer, "Geçen yıla göre yüzde 70 büyüyeceğiz. 2025'te de aynı performansı sürdürmeyi hedefliyoruz" diye konuşuyor. Türkiye'de 100 bin ailenin geçim kaynağı olan bal sektörünün yıllık 10 milyar TL'lik büyüklüğe ulaştığını kaydeden Sezer, şunları söylüyor: "Ancak yüksek maliyetler ve standardizasyon sorunları nedeniyle Türkiye bal üretiminin yalnızca yüzde 10'unu ihraç edebiliyor. Oysa arı sütü, propolis, arı ekmeği gibi yan ürünlerle birlikte dünya pazarlarında çok daha fazla yer sahibi olmamız mümkün."

Çelikçilerden Gürcistan çıkarması

Çelik İhracatçıları Birliği (ÇİB), Gürcistan'ın başkenti Tiflis'e 28 firma ve 60 kişilik bir ekiple bir ticaret heyeti gerçekleştirdi. Bu yılın sekizinci ticaret heyetini Gürcistan'a yapan heyet, burada çelik pazarını daha yakından tanımak ve yeni iş fırsatları yaratmak için 100 üzerinde firma ile 500'den fazla görüşme yaptı. Gürcistan'ın çelik ithalatında Türkiye'nin üçüncü sırada yer aldığını ve bu senenin ilk 10 ayında Türkiye'nin ihracatını yüzde 45 artırdığını söyleyen

Adnan Aslan

ÇİB Yönetim Kurulu Başkanı Adnan Aslan, Gürcistan'ın Orta Asya ve diğer bölge pazarlarına açılan stratejik bir kapı olması açısından da son derece önemli olduğuna dikkat çekti. Çelik sektöründe korumacılık, kota ve vergilerin ihracatta zorluk çıkarmasına karşın Türkiye'nin yılı toplamda yüzde 22'lik bir artışla kapatacağını kaydeden Aslan, Türk üreticilerin katma değeri yüksek ürünler için ciddi yatırımlar yaptığını da işaret etti.

“İşin püf noktası sabır”

İstanbul Okan Üniversitesi'nin Türkiye'de ilk kez başlattığı Girişimcilik Dersi'ne **İstanbul Sanayi Odası (İSO)** Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan** konuk oldu. Bahçivan öğrencilere iş yaşamındaki tecrübelerini anlattı. “Girişimcilik insanın enerjisidir. Hayatınıza bakışınızda bir enerjiniz varsa hayat sizi bir yerlere getirir. Girişimcilik bir süreçtir. Bu süreçte, her adımda gösterdiğiniz emek ve özveri, ürünün değerini artırır ve onu, toplumda kalıcı bir başarıya dönüştürür” diyerek gençlere içlerindeki enerjinin neleri başarabileceğini ifade etti.

Başarıya giden yolu dört başlıkta inceleyen Bahçivan sözlerine “Hayal etmek, düşünmek, ekip çalışması, sabırlı olmak sizi başarıya götürür. Günümüz

dünyasında hangi konuda olursa olsun mutlaka işin püf noktasının sabır olduğunun farkında olun. Delege ettiğiniz işlerin damar noktasını bulup takipçisi olmayı da unutmayın” şeklinde devam etti.

Gelişen teknolojiyi takip etmek gerektiğini belirten Bahçivan “Teknolojiyi eksik bırakırsanız, rekabette başarılı olamazsınız” dedi.

İnsan kaynaklarının yeni nesil ve yeni teknolojilere yönelik çalışmalar yapması gerektiğini ifade eden Bahçivan, Girişimcilik Dersi'nin sonunda öğrencilerin sorularını yanıtladı.

Derse katılımı nedeniyle, İstanbul Okan Üniversitesi Mtevelli Heyet Başkanı Bekir Okan tarafından **Erdal Bahçivan**'a plaket takdim edildi. (YHM)